

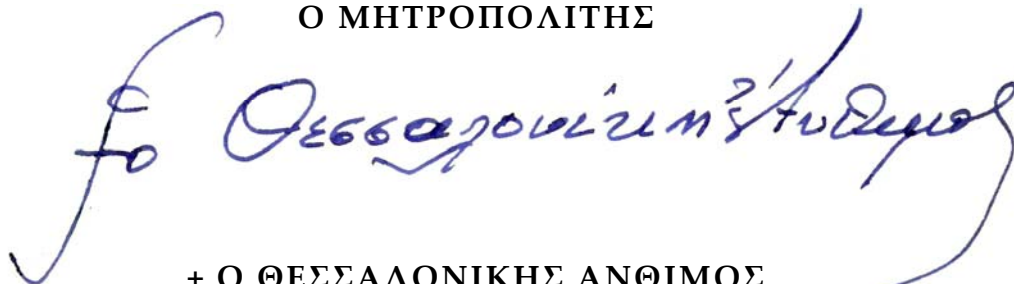
ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι ἡ ὁμιλία ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὴν ταπεινότητά μου ἐνώπιον τῶν Ἀρχῶν καὶ τοῦ πολυπληθοῦς ἐκκλησιάσματος, στὸν Καθεδρικό Ναὸ τῆς ἁγίας Σοφίας Θεσσαλονίκης, τὴν 11^η Ὀκτωβρίου 2009. Ἡ ἡμέρα ἐκείνη, τόσο κατὰ τὴν ἀρχιερατικὴ θεία Λειτουργία, ὅσο καὶ κατὰ τὴν ἐπίσημο Δοξολογία, ἦταν ἀφιερωμένη, ὡς ἐκδήλωση τιμῆς καὶ μνήμης, στὸν ἔνδοξο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ καὶ στοὺς ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΚΑΙ ΗΡΩΕΣ ΤΟΥ, οἱ ὁποῖοι ἀνοιξαν τὸν δρόμο γιὰ τὸν ἡρωϊκὸ πόλεμο 1912-13.

Ὅφειλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προσωπικὴ μου συμβολή, ἡ ὁμιλία ἐστηρίχθη στὴ συγγραφικὴ ἐργασία

1. Τοῦ καθηγητοῦ κ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Ε. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ μὲ τίτλο «ὁ Μακεδονικὸς Ἀγῶνας κορυφαία φάση τῶν ἀγῶνων γιὰ τὴν Μακεδονία», ποὺ ἐδημοσιεύθηκε στὸν τόμο «Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ - ΣΥΜΠΟΣΙΟ», ἔκδοση τοῦ Ἰδρύματος Μελετῶν ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΑΙΜΟΥ - ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ», ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1987. Στὴν ὁμιλία ὑπάρχουν ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν μελέτη αὐτή.
2. Τοῦ ἱστορικοῦ, λαογράφου καὶ δημοσιογράφου κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΔΟΥΦΛΙΑ μὲ τίτλο «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ-ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ» 1983. Ἀμφοτέρους εὐχαριστῶ. Ἡ βιβλιογραφία γιὰ τὸν Μακεδονικὸ Ἀγῶνα εἶναι πλουσιωτάτη.

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

+ Ο ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΑΝΘΙΜΟΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΣΤΗ ΔΟΞΟΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ
ΚΥΡΙΑΚΗ 11 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2009
ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ κ.κ. ΑΝΘΙΜΟ

ἀξιότιμοι Κύριοι Ὑπουργοί,
 Κύριοι Βουλευταί, Κύριε Νομάρχα,
 Κύριε Δήμαρχε, Κύριε Σωματάρχα τοῦ Γ'Σ.Σ.,
 Στρατηγοί-Στρατοῦ, Ναυτικοῦ, Ἀεροπορίας,
 Στρατηγοί τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας-Ἀστυνομίας,
 Λιμενικοῦ, Πυροσβεστικῆς καὶ Ἀγροφυλακῆς,
 Κύριοι Πρωτάνεις, Κύριοι Πανεπιστημιακοὶ Καθηγηταί,
 Κύριοι Πρόξενοι, ἀγαπητοὶ Πατέρες,
 Λαὸ τοῦ Θεοῦ ἠγαπημένε,

Τὰ μεγάλα ἱστορικὰ γεγονότα, ποὺ ῥυθμίζουν τὴν πορεία τῶν ἐθνῶν ἢ καὶ τῶν κρατῶν, δὲν εἶναι γεννήματα ὠρισμένων χρονικῶν περιόδων, μέσα ἀπὸ τις ὁποῖες ἀνακύπτουν, ἀλλὰ προϊόντα μιᾶς μακροχρόνιας διαδικασίας. Ἡ ἔννοια τῆς ἐξελίξεως εἶναι ἡ βασικὴ ἔννοια τῆς ἱστορίας. Ἡ ῥήση «τὰ πάντα ῥεῖ» τοῦ **Ἡρακλείτου**, ἔχει ἐδῶ τὴν ἀπόλυτη ἐφαρμογὴ της, γράφει ὁ γνωστός συγγραφεὺς καὶ καθηγητῆς **Ἀπόστολος Ε. Βακαλόπουλος**. Ἔτσι, λοιπόν, γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦμε τὸν **Μακεδονικὸ Ἀγῶνα** σὲ ὅλο τὸ βάθος καὶ σὲ ὅλη τὴν ἔκτασή του, χρονικὴ καὶ τοπικὴ, πρέπει νὰ τὸν συναρτήσωμε καὶ νὰ τὸν συσχετίσωμε καὶ μὲ τοὺς προηγουμένους ἀγῶνες τῶν κατοίκων τῆς **Μακεδονίας**, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν χωρῶν γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἐπιβίωσή τους. Πρέπει δηλαδὴ νὰ ἐπιχειρήσωμε τὴν ἀναγκαία ἀναδρομὴ στὸ παρελθόν. Ὁ **Μακεδονικὸς Ἀγῶνας** καὶ οἱ ἥρωές του, τὴν μνήμη καὶ τὸ ἔργο τῶν ὁποίων τιμᾶμε σήμερα ἐδῶ στὴν καρδιά τῆς **Μακεδονίας**, δὲν εἶναι μιὰ ξαφνικὴ ἢ τυχαία ἔκρηξη. Σειρὰ ἀπὸ κρίκους τὸν συνδέουν μὲ τὸ παρελθόν, γιὰ νὰ φθάσῃ στὴν κορύφωσή του. Ἄκαρπη θὰ μείνῃ ἢ προσπάθεια γιὰ νὰ παρουσιάσωμε μέσα σὲ λίγα λεπτὰ τὸ

μεγαλόγραμμα τοῦ **Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος** ποῦ θὰ παραμείνη ἀνεξάλειπτο στίς δέλτους τῆς ἱστορίας. Τῆς ἱστορίας, ποῦ εἶναι γεμᾶτες οἱ σελίδες τῆς ἐδῶ καί τρεῖς χιλιάδες χρόνια γιά τήν **Ἑλλάδα** καί τόν **Ἑλληνισμό**.

Ὁ ἀγῶνας γιά τήν ἀπελευθέρωση τῶν ὑποδούλων ἑλληνικῶν ἐδαφῶν συνεχίζεται σκληρὰ καί μετὰ τήν ἀποτυχία τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ **1854** στή **Μακεδονία**, ἰδίως μετὰ τήν ἴδρυση τῆς **Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας** τὸ **1870** καί μετὰ τήν συνθήκη τοῦ **ἁγίου Στεφάνου** τὸ **1878**. Ἡ συνθήκη αὐτή, μέ τήν χαρακτηριστική τῆς πανσλαβιστική τάση, δέν ἄφηνε περιθώρια γιά ἐλευθερία στή **Μακεδονία** καί στή **Θράκη**. Μέσα σ'αὐτὸ τὸν μαρασμὸ καί τήν ἀσφυξία γίνονταν οἱ ἐξεγέρσεις τῶν **Ἑλλήνων** τῆς **Μακεδονίας**, ἐνῶ οἱ διεθνεῖς συνθήκες δέν ἄφηναν περιθώρια γιά παραχώρηση στήν **Ἑλλάδα** τῆς **Μακεδονίας** καί τῆς **Θράκης**. Ἡ ἀπόφαση τοῦ **Βερολινίου Συνεδρίου** νὰ παραχωρήσει στήν **Ἑλλάδα** τὴν **Θεσσαλία** καί τὴν περιοχὴ τῆς **Ἄρτας**, φέρει σὲ ἐπαφὴ τὰ σύνορα τοῦ **Ἑλληνικοῦ Κράτους** μέ τὴν **Μακεδονία**. Ἀλλὰ καί ἡ πραξικοπηματική κατάληψη τῆς **Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας (Βόρειας Θράκης)** τὸ **1885** φέρει τοὺς **Βουλγάρους** κοντὰ στή **Μακεδονία**. Οἱ προσπάθειες τῶν **Ἑλλήνων** καί τῶν **Βουλγάρων** νὰ ἀποκτήσουν προνόμια μέσα στή **Μακεδονία** μέ ἐνέργειες καί ὀργανωτικὰ μέσα ἐκκλησιαστικοῦ καί ἐκπαιδευτικοῦ χαρακτήρα δέν ὀδηγοῦν σὲ ὀριστικὲς λύσεις. Πάντως τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα στὸ **Μοναστήρι**, στή **Στρώμνιτσα**, στή **Γευγελῆ**, στὸ **Μελένικο**, στὸ **Τσοτύλι**, στὰ **Γρεβενὰ** καί στή **Σιάτιστα**, μέ κέντρα ἀποφάσεων τὶς παληές βυζαντινὲς ἐκκλησίες καί ἐστίες στή **Θεσσαλονίκη** καί στίς **Σέρρες**, διατηροῦν τὰ θεμέλια τοῦ **Ἑλληνισμοῦ**. Γι' αὐτὸ τὸ **1895** ἐξαπολύουν οἱ **Βούλγαροι** ὀμάδες ἐνόπλων κυρίως ἐναντίον τῶν **Ἑλλήνων**. Ἀμέσως τὸ καλοκαῖρι τοῦ **1896** δημιουργοῦνται τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ σώματα, τὰ ὁποῖα δροῦν στὸ μακεδονικὸ χῶρο ὑπὸ τὴν καθοδήγηση τοῦ

Μπρούφα, του **Βερβέρη**, του **Παπαδήμου**, του **Βελέντζα**, του **Σαράντη**, του **Γούλα Γκρούτα** κ.ά. με δύναμη **400** ἀνδρῶν. Οἱ λαμπρὲς ἐπιτυχίες τους χαρίζουν αὐτοπεποίθηση στὸ Ἔθνος μας. Τὸ τί προσέφεραν στὸν Ἑλληνισμό οἱ πρώϊμοι ἐκεῖνοι Μακεδονομάχοι τὸ μαρτυρεῖ πολὺ καθαρὰ ὁ **Γάλλος** ὁμηριστὴς **V.Berard**, ὁ ὁποῖος περιηγήθηκε ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τὴν **Μακεδονία**. «**Ἄν μοναδικὸς σκοπὸς τῶν Ἑλλήνων ἀνταρτῶν**», γράφει, «**ἦταν νὰ ἀνυψώσουν τὸ γόητρο καὶ τὴν καλὴ φήμη τῆς Ἑλλάδος, τὸ ἐπέτυχον τελείως**». Τὸ ἔτος αὐτό, τὸ **1896**, οἱ **5-6** ἑλληνικὲς ὀμάδες βρῆκαν τὸν τρόπο νὰ ἐξουσιάσουν ἐπὶ τρεῖς μῆνες ὅλη τὴν περιοχὴ μεταξὺ **Πίνδου** καὶ **Ἄξιου**. Πηδῶντας ἀπὸ βουνὸ σὲ βουνό, ἀπὸ τὸν **Ὀλυμπο** καὶ τὰ **Χάσια** ὡς τὸ **Νέρεζι**, φαίνεται ὅτι ἔχουν ὡς κύριο σκοπὸ τὴν περιφέρεια **Μοναστηρίου** γιὰ νὰ ἀποκαταστήσουν, μεταξὺ τῆς πόλεως αὐτῆς καὶ τῆς περιοχῆς μεταξὺ **Ἀλιάκμονα** καὶ **Λουδία**, καθὼς καὶ τῶν **Ἑλληνικῶν συνόρων**.

Δυστυχῶς ὅμως ὁ ἀπερίσκεπτος πόλεμος τοῦ **1897** ἔφερε τὴν ἀπελπισία καὶ τὴν πτώση τοῦ φρονήματος τῶν Ἑλλήνων τῆς **Μακεδονίας**. Τὴν ἀκολουθήσασα περίοδο ἔγιναν σὲ πόλεις καὶ κωμοπόλεις τὰ μνημόσυνα τῶν ἡρώων **Μακεδονομάχων** τῆς περιόδου ἐκείνης ποὺ ἔπесαν στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν **Πατρίδα**.

Σημειώνομε ἐπιγραμματικὰ τρία γεγονότα γιὰ νὰ εἰσέλθωμε στὴν καρδιὰ τῆς ἱστορίας τοῦ **Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος**.

1. Ἡ ψευτοεπανάσταση τῶν **Κομιτατζήδων** τὸν **Ἰούλιο** τοῦ **1903**, ἢ ἐπιλεγομένη **Ἐπανάσταση** τοῦ «**Ἥλιντεν**», ἐπειδὴ ἐπισημοποιήθηκε στὴν ἑορτὴ τοῦ **Προφήτου Ἡλίου 20 Ἰουλίου 1903**. Μιὰ ἐπαίσχυντη ἐπανάσταση τῶν **Βουλγάρων** ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων τῆς **Μακεδονίας**, ποὺ ἀπέτυχε παταγωδῶς.

2. Τὸ **Ἑλληνικὸ Κρούσοβο** κατεστράφη ἀπὸ τὰ θεμέλια μὲ τὴν συνεργασία **Τούρκων** καὶ **Βουλγάρων**. Μιὰ μυστικὴ συνεργασία μὲ συνεργοὺς καὶ αὐτουργοὺς. Τὴν καταστροφὴ περιγράφει ἡ ἔφημερίδα τῶν **Ὀμογενῶν** τοῦ **Βουκουρεστίου** «**Πατρίδα**» στίς **27 Αὐγούστου 1903**. Τὸ **Μακεδονικὸ ζήτημα** ἐξελίσσεται ἐπικίνδυνα γιὰ τοὺς Ἕλληνες.
3. Εὐτυχῶς ὅτι τὸ **Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο** διείδε ἐγκαίρως τὸν ἐπαπειλούμενο κίνδυνο, καὶ ὕστερα ἀπὸ σύντομη, ἀλλὰ ἐξαντλητικὴ μελέτη τοῦ ζητήματος, ἀπεφάσισε νὰ ἀλλάξη ὅλους τοὺς **Μητροπολίτες** στὴ **Μακεδονία**, καὶ στὴ θέση τους νὰ στείλῃ νέους, δυναμικοὺς ἱεράρχες ποὺ θὰ εἶχαν τὴν θέληση καὶ τὴν ἠθικὴ δύναμη νὰ σταθοῦν ἀληθινὰ παλλικάρια πλάϊ στοὺς τρομοκρατημένους πληθυσμούς. Ἔτσι, στὴ θέση τῶν παλαιῶν, ἄρχισαν νὰ ἔρχονται νέοι ἱεράρχαι, ἡλικίας **30-35** ἐτῶν : Ὁ **Γερμανὸς Καραβαγγέλης** ὡς **Καστορίας**, ὁ **Ἰωακείμ Φορόπουλος** ὡς **Μοναστηρίου**, ὁ **Χρυσόστομος Καλαφάτης** ὡς **Δράμας**, ὁ **Φώτιος** ὡς **Κορυτσᾶς**, ὁ **Εἰρηναῖος** ὡς **Κασσανδρείας**, ὁ **Θεοδώρητος** ὡς **Νευροκοπίου**, καὶ ὁ **Κωνσταντῖνος** ὡς **Σερρών**. Ἡ δραστηριότητα καὶ τὸ ἀδάμαστο θάρρος αὐτῶν τῶν ἱεραρχῶν ἔδωσε ἐλπίδα καὶ δύναμη στοὺς τρομοκρατημένους πληθυσμούς. Ὑπὸ αὐτὲς τὶς προϋποθέσεις ἄρχισαν νὰ κυκλοφοροῦνται στὴ **Μακεδονία** οἱ πρῶτες μικρὲς ὀμάδες τῶν **Ἑλλήνων ἀνταρτῶν**.

Ὁ τρομερὸς διωγμὸς ἐναντίον τοῦ **Ἑλληνικοῦ** πληθυσμοῦ, ἐξήγειρε εὐτυχῶς τοὺς **Μακεδονικοὺς Συλλόγους** τῆς **Ἀθήνας** καὶ τὴν κοινὴ γνώμη σ' ὅλη τὴν **Ἑλλάδα**. Πρῶτη φορὰ τότε, ἔστρεψε τὸ ἐνδιαφέρον της ἀπὸ τὴν **Κρήτη** στὴ **Μακεδονία**. Γιὰ πρῶτη φορὰ ἄρχισαν νὰ ἀνησυχοῦν ὅλοι οἱ Ἕλληνες γιὰ τὴν **Μακεδονία**. Στὴν

Ἀθήνα ὠργανώθηκαν συλλαλητήρια. Οἱ ἔφημερίδες ἄρχισαν νὰ δημοσιεύουν ἀνταποκρίσεις ἀπὸ τὴν **Μακεδονία** καὶ ἄρθρα πατριωτικά. Ἄρχισαν ἐπίσης νὰ τυπώνωνται μελέτες γιὰ τὴν ἑλληνικότητα τῆς **Μακεδονίας**. Γενικώτερα, τὸ **Μακεδονικὸ** ζήτημα ἐπεσκίασε τὸ ζήτημα τῆς **Κρήτης**. Τελικά, μπροστὰ στὸν κίνδυνο ποὺ ὑπῆρχε νὰ ἐκμηδενισθῇ ὁ ἑλληνισμὸς τῆς **Μακεδονίας** ἀπὸ τοὺς **Βουλγάρους** μὲ τὴν προστασία μάλιστα ἢ ἔστω τὴν ἀδιαφορία τῶν ξένων, τὸ **Μακεδονικὸ Κομιτάτο** μὲ τὴ διστακτικὴ βοήθεια ἢ τοῦλάχιστον μὲ τὴν ἀνοχὴ τοῦ **Κράτους**, ἄρχισε νὰ ἐτοιμάζῃ τὸν **Μακεδονικὸ Ἀγῶνα**.

Πρῶτοι ἀπ' ὅλους ἄρχισαν τὴν ἀντίσταση οἱ ντόπιοι ὀπλαρχηγοί, **Κώτας, Βαγγέλης, Μητρούσης, Γκόνος, Ζέρβας** κ.ἄ. παίρνοντας ἐντολὲς καὶ ἐφόδια ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ κέντρα καὶ τὶς **Μητροπόλεις**. Ἀμέσως ἡ **Ἑλληνικὴ Ὀργάνωση** τῆς **Ἀθήνας** ἔστειλε στὸν **Καραβαγγέλη** τὸν **Κρητικὸ Θύμιο Καούδη** μὲ ὀλίγα παλληκάρια.

Ἐγραφε ὁ ἡρωϊκὸς **Καραβαγγέλης** πρὸς τὴν ἑλληνικὴ **Κυβέρνηση** λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ **Βουλγαρικὸ** κίνημα :

«Στείλτε μου πενήντα παλληκάρια, πενήντα **Κρητικούς**, νὰ τοὺς ἐνώσω μὲ τοὺς ἰδικούς μου. Θὰ καταρτίσω ἔτσι εἴκοσι σώματα καὶ θὰ τὰ μοιράσω ἀπὸ τὸν **Ἀλιάκμονα** ὡς τὸ **Μορίχοβο** καὶ τὸ **Μοναστήρι**, στὴ **Φλώρινα**, στὸ **Ὀστροβο**, στὴ **Σέπινα**, στὸ **Βλάδοβο**, στὰ **Βοδενὰ** καὶ στὴν **Καρατζόβα**. Ὁ καιρὸς εἶναι κατάλληλος γιὰ δράση. Ἐνα σωρὸ πρόκριτοι, ἱερεῖς καὶ δάσκαλοι, εἶναι μεμνημένοι, καὶ οἱ ὀπλαρχηγοὶ περιμένουν ἐνίσχυση ἀπὸ τὴν **Ἑλλάδα**. Ὁ ἐρχομὸς τῶν παλληκαριῶν ἀπὸ κάτω θὰ δώσῃ κουράγιο στοὺς ἰδικούς μας, θὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀποσκίρτησή τους, καὶ θὰ φοβίσῃ τοὺς **Βουλγάρους**. Τὰ πενήντα αὐτὰ παλληκάρια θὰ τὰ παραδώσω στὸν **Κώτα**, στὸν **Γκέλη**, στὸ **Βαγγέλη**, στὸ **Γιώργη** καὶ σ' ἄλλους καὶ ξαφνικὰ μιὰ βραδυὰ θὰ

διατάξω νὰ χτυπήσουν σὲ κάθε χωριὸ ἕνα-δυὸ Βουλγάρους ἀρχηγούς καὶ ἔτσι ὁ τόπος θὰ γίνη ἰδικός μας».

Μετὰ τὴν ὀργάνωση ὅμως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κομιτάτου ἀπὸ τοὺς Μακεδόνες τῆς Ἀθήνας, καὶ τὸν ἐρχομὸ γιὰ ἐπιτόπια ἔρευνα τοῦ Παύλου Μελά καὶ τῶν ἄλλων ἀξιωματικῶν, ἄλλαξαν τὰ πράγματα.

Μέσα σὲ ἐλάχιστο χρονικὸ διάστημα, ἰδίως ἀπὸ τὴν Ἄνοιξη τοῦ 1905 καὶ πέρα, ὀλόκληρη ἡ Μακεδονία ἐγέμισε ἀπὸ ἑλληνικὰ ἀντάρτικα σώματα, ἄλλα ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα, καὶ ἄλλα ἀπὸ Μακεδόνες, μὲ ἀρχηγούς νέους Ἑλληνες ἀξιωματικούς, ποὺ ἐζητοῦσαν νὰ ἀποπλύνουν τὴν ἐντροπὴ τοῦ 1897, νὰ ἐκδικηθοῦν τὸν θάνατο τοῦ Παύλου Μελά, καὶ νὰ σώσουν τὴ Μακεδονία.

Ἔτσι ἄρχισε ἡ ἑλληνικὴ ἀντίσταση στὴν τελικὴ καὶ ἔνοπλη φάση τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1904 ὁ κύριος ἐκπρόσωπος τῆς ἑλληνικῆς ἀντιστάσεως, ὁ Κώτας, κατεβαίνει μὲ πιστοὺς συντρόφους του στὴν Ἀθήνα, συζητοῦν μαζὺ μὲ Ἑλληνες ἀξιωματικούς διάφορα θέματα τοῦ Ἀγῶνος καὶ καταστρώνουν μαζὺ τους τὰ σχέδια γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῶν σκοπῶν τους, ἐνῶ συγχρόνως ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση ἀποτινάζοντας τὴ νάρκη της, συστήσει πιά στοὺς κατὰ τόπους διπλωματικούς ἀντιπροσώπους της στὴ Μακεδονία νὰ κινηθοῦν γιὰ τὴ δημιουργία τοπικῶν ἀντιστασιακῶν πυρήνων.

Καὶ ὁ πολιτευτὴς Περικλῆς Ἀργυρόπουλος, ἀπὸ τὰ ἐνεργὰ μέλη τοῦ Μακεδονικοῦ Κομιτάτου τῆς Ἀθήνας, θὰ γράψῃ στὰ ἀπομνημονεύματά του ὅτι ἦταν ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ὑπεστήριζαν «ὅτι οἱ Ἑλληνες ἔπρεπε νὰ λάβουν τὰ ὄπλα· μόλις τὸ ἔπραξαν, ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν». Καὶ πράγματι ἀπὸ τότε ἐντείνεται ἡ δράση τοῦ Κομιτάτου μὲ τὴν ὑποστήριξη τῆς Κυβερνήσεως Θεοτόκη. Ὁ πρόξενος τῆς Θεσσαλονίκης, Λάμπρος Κορομηλάς, εἶναι ἄξιος καὶ

άνοιχτομάτης διπλωματικός. Ο Γάλλος δημοσιογράφος **Michel Paillarès**, ό συγγραφέας του γνωστού βιβλίου «**L' imbroglio macédonien**», ό όποιος τόν επισκέπτεται μετά τις δυναμιτιστικές απόπειρες τών **Βουλγάρων** μέσα στη **Θεσσαλονίκη (Απρίλιος 1903)**, έκφράζεται έπαινετικά γι' αυτόν και γοητεύεται από τή γνωριμία του. Ο **Κορομηλάς** όργανώνει τόν **Έλληνισμό** τής ύπαίθρου με τή βοήθεια άξιωματικῶν, πού είχαν τοποθετηθεϊ στα προξενεία, δῆθεν ως γραφεϊς, για να χρησιμοποιηθοῦν άργότερα ως άρχηγοί τών ένόπλων ομάδων. Με τήν υπόδειξη του στέλλονται ίκανοί διπλωματικοί υπάλληλοι ως υποπρόξενοι στις διάφορες πόλεις τής **Μακεδονίας**, ό **Σαχτούρης** στις **Σέρρες**, ό **Μαυρουδής** στην **Καβάλα** και ό **Καλλέργης** στο **Μοναστήρι**.

Ο **καπετάν Κώτας** παισιώνεται από μιá ομάδα θερμῶν πατριωτῶν, από τόν **Λάκη Πύρζα**, τόν **καπετάν Βαγγέλη**, τούς άδελφούς **Τσάμη**, τόν **Δημήτριο Νταλίπη**, τόν **Λάκη Νταηλάκη** και τόν **Ναούμ Σπανό**. Και τó γεγονός αυτό είναι πολύ χαρακτηριστικό στην ιστορία τής **Μακεδονίας**. Όπως στα **1821**, στα **1854** και στα **1878**, έτσι και τώρα ή αντίσταση ξεπηδά μέσα από τά σπλάγχνα του έντόπιου **Έλληνισμού**. Τελικά, όπως τó προέβλεπε και ό **Ίων Δραγούμης**, ή **Έλληνική Κυβέρνηση** όργανώνει και άποστέλλει κι' αυτή στη **Μακεδονία** άνταρτικά σώματα, για να προστατεύσουν τόν **Έλληνισμό** τής χώρας. Έτσι σκληρές και άγριες μάχες και συμπλοκές άρχίζουν στα **1904** στην περιοχή τής **Καστοριάς**. Άρχισε ή ύστατη και κορυφαία φάση τών άγώνων τών **Έλλήνων** για τή **Μακεδονία**. Οί **Νότιοι Έλληνες** άποδίδουν ένα μέρος τής όφειλης πού χρεωστοῦσαν στους **Βορείους**, στους **Μακεδόνες**, όταν αυτοί πριν από **80** περίπου χρόνια, στα **1821**, κατέβαιναν κατά χιλιάδες για να βοηθήσουν τούς συμπατριῶτες τους στον άγώνα για τήν άπελευθέρωση τής κοινῆς, τής μεγάλης **Πατρίδος**. Τά όνόματα τών **Γεωργίου Κατεχάκη**, **Εύθυμίου Καούδη**, **Μανώλη Τσιώμη**,

Κωνσταντίνου Μαζαράκη-Αϊνιάν, Γεωργίου Βολάνη, Γρηγορίου Φαληρέα, Γεωργίου Τσοτάκου, Δημητρίου Κακάβου, Τέλλου Αγαπηνοῦ, Γεωργίου Κονδύλη κ.ἄ. εἶναι ἀκόμη νωπὰ στὴν ἀνάμνηση τῶν γεροντοτέρων κατοίκων των περιοχῶν ὅπου ἔδρασαν.

Μιὰ ὅμως ἀκτινοβόλα μορφή ξεχωρίζει καὶ ἐπιβάλλεται σιγά-σιγά, ἓνα παλληκάρι ὑψηλὸ καὶ ὠραῖο, τὸ ὁποῖο μὲ τὴν γλυκύτητα τῶν τρόπων του καὶ τὰ ἀλτρουϊστικά του αἰσθήματα γρήγορα γίνεται τὸ καμάρι, τὸ ἴνδαλμα τῶν Ἑλλήνων τῆς **Μακεδονίας**. Ὁ νέος αὐτὸς εἶναι ὁ **Παῦλος Μελάς**. Ἐνας διάττοντας ἀστέρας στὸ στερέωμα τῆς **Μακεδονίας**, τοῦ ὁποῖου ὅμως ἡ φωτεινὴ τροχιά μένει ἀκόμα ἕως σήμερα ἀνεξάλειπτη.

Περνῶντας ὁ **Μελάς**, κρυφά, τὰ σύνορα τῆς **Μακεδονίας** γράφει στὴ γυναῖκα του **Ναταλία** τὸ πρῶτο του γράμμα τῆς 8^{ης} **Μαρτίου 1904**, ποῦ τὸ ἀρχίζει μὲ τὶς λέξεις «**Ζήτω ἡ Μακεδονία!**» καὶ τὸ τελειώνει μὲ τὰ ἑξῆς : «**Σοῦ στέλνω δύο φύλλα κυκλαμίνων τῆς Μακεδονίας. Εἶθε μιὰν ἡμέρα νὰ ἔλθετε οἱ ἴδιες νὰ τὰ κόψετε. Ἡ ὠραιότης τῶν μερῶν τούτων εἶναι ἀπερίγραπτος. Τί λυπηρὸν νὰ εὐρίσκωνται εἰς τέτοια χέρια!**».

Ὁ θάνατος τοῦ **Παύλου Μελά** στὶς 13 Ὀκτωβρίου 1904 ἔδωσε τὸ ἔναυσμα γιὰ τὴν τρομερὴ ἀγωνιστικὴ ὄρμη τῶν Ἑλλήνων, καὶ «**ἦταν ἡ ἐπίσημη, νὰ τὴν εἰπῶ ἔτσι, ἀρχὴ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα**», παρατηρεῖ ὀρθὰ ὁ **Ἀθανάσιος Σουλιώτης**.

Ἀπὸ τότε ἀρχίζει, σημειώνει ὁ **Π. Ἀργυρόπουλος**, ἓνα ἔντονο ῥεῦμα ἐθελοντῶν πρὸς τὴν **Μακεδονία**, ἀληθινὴ «**ἐκστρατεία**» **Κρητικῶν** μαζὺ μὲ **Παλαιοελλαδίτες, Ἡπειρώτες καὶ Μακεδόνες**, ἀναχωροῦν συνεχῶς, καὶ μάλιστα, κατὰ τὸν γνωστὸ ἑλληνικὸ τρόπο «**θορυβωδῶς**».

Δὲν εἶναι λοιπὸν παράξενο, ἐὰν ὁ ἀπροσδόκητος καὶ ξαφνικὸς θάνατος τοῦ **Μελά** θεωρήθηκε στὴν ἀρχὴ ἀπίστευτος, καὶ θρηνήθηκε ἔπειτα ἀπὸ τὸν λαό, ὅσο κανενὸς ἄλλου. Ὁ **Μελάς** ἔγινε

σύμβολο, ἔγινε ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος ὅλων τῶν ἄλλων ἀνταρτῶν, ἔγινε ὁ κατ' ἐξοχὴν **Μακεδονομάχος**. Ἔτσι δὲν εἶναι ἄξιο ἀπορίας ἐὰν μέσα σὲ ὀλίγα χρόνια ἡ ἀληθινὴ του μορφή, ἡ ἀνθρώπινη, ἄρχισε νὰ καλύπτεται ἀπὸ τὴν ἀχνάδα τοῦ θρύλου, νὰ χάνη τὰ ἀντικειμενικὰ της χαρακτηριστικὰ, νὰ περνᾶ στὴ σφαῖρα τοῦ μύθου καὶ νὰ μεταμορφώνεται σὲ ιδέα. Ἔτσι γίνεται πάντοτε μὲ τοὺς ἥρωες τῆς ἱστορίας. Ἔτσι λειτουργεῖ ἡ ὁμαδικὴ ψυχὴ : ἡ λατρεία τοῦ λαοῦ τους μεταβάλλεται σὲ πρόσωπα, σὲ ὑπερφυσικὲς δυνάμεις, σὲ ἡμιθέους. Τὴ μεταβολὴ αὐτὴ καὶ τὴ μεταμόρφωση μέσα σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα, τὴν παρακολουθεῖ μὲ τρόμο ἢ ἴδια ἢ γυναίκα του **Ναταλία**, ἡ ὁποία τὸν εἶχε γνωρίσει σὰν ἄνθρωπο, μὲ αἰσθήματα καὶ πόνους. Γι' αὐτὸ στὰ **1926**, δηλαδὴ **22** χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατό του, ἀποφασίζει νὰ γράψῃ τὴ βιογραφία του, δηλαδὴ νὰ τοῦ δώσῃ πάλι σὰρκα καὶ ὀστᾶ, νὰ τὸν ἀναστήσῃ στὴ φαντασία μας, ὅπως ἀκριβῶς ἦταν, μὲ ἀπλῆ, ἀλλὰ θερμὴ καὶ ζωντανὴ γλῶσσα. «**Ἀλλὰ πῶς νὰ τὸν φαντάζονται τὸν Παῦλο, ὅσοι δὲν ἔζησαν μαζὺ του;**» ἐρωτᾷ ἢ ἴδια. «**Ὅσο περνᾶ ὁ καιρὸς, τόσο πιὸ ἀφηρημένο τὸ ὄνομά του συμβολίζει τὸν Ἕλληνα ἥρωα τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα. Ἀλλὰ ὅταν ὁ κόσμος ἰδῇ κάποιον ἔτσι, τὸν βλέπει περισσότερο σὰν ιδέα, σὰν ἑκτακτὴ πράξη, καὶ χάνει τὸ συναίσθημα ὅτι ὁ ἥρώας του ἦταν καὶ ἐκεῖνος ἄνθρωπος. Κι' ὅμως, ὅταν τοὺς γνωρίσῃ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, θὰ ἰδῇ ὅτι ἦταν ἀπὸ νοῦν ἀνθρώπινο, ἀπὸ ἀνθρώπινη καρδιά, πού ἀγωνιοῦν καὶ πονοῦν τὶς πιὸ πολλὰς ὥρες, ὅπως τοῦ καθενὸς μας ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιά...».**

Αὐτοὶ ἦταν οἱ ἄνθρωποι τοῦ **Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα**, ἄνθρωποι πού μὲ τὸ πέρασμα τῶν χρόνων πῆραν τὶς διαστάσεις τοῦ ὑπερφυσικοῦ, τοῦ μυθικοῦ. Ὁ θαυμασμὸς καὶ ἡ λατρεία τῶν συνανθρώπων τους γρήγορα διοχετεύθηκε σὲ ἡρωϊκὸ τραγοῦδι, πού

άντηχεῖ ἕως σήμερα στίς πλαγιές καί στα λαγκάδια τῆς **Μακεδονίας**.

Ἡ θέση τῶν **Μακεδονομάχων**, πού μὲ τὸ αἷμα τους ἔβαψαν τὴν χώρα τοῦ **Μεγάλου Ἀλεξάνδρου**, εἶναι στὸ πλάϊ τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ **1821**. Ἐὰν ἐκεῖνοι ἀνέστησαν τὸ **Ἑλληνικὸ Κράτος**, αὐτοὶ ἀνανέωσαν τοὺς ἡρωϊσμούς των καὶ συνεπλήρωσαν τὸ ἔργο ἐκείνων. Πραγματικά, ὁ ἱστορικὸς πού θεωρεῖ τὰ γεγονότα τῆς ἑκατονταετίας **1821-1921** ξεχωρίζει τρεῖς μεγάλους σταθμούς : **α) τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821, β) τὸν Μακεδονικὸ Ἀγῶνα (τέλη 19^{ου} - ἀρχές 20^{ου} αἰ.), καὶ γ) τὴν Ἐξόρμηση τοῦ 1912-1913**. Ὁ δεύτερος σταθμὸς πού φθάνει στὴν ὑψιστὴ του ἀκμὴ στα **1904-1908**, γιατί τότε συστηματοποιεῖται καὶ κορυφώνεται ὁ **Μακεδονικὸς Ἀγῶνας**, εἶναι συνεχῆς καὶ ἔντονος, πλούσιος σὲ ἡρωϊκὲς θυσίες, ἀλλὰ καὶ σὲ ἐπιτεύγματα. Ὁ δεύτερος αὐτὸς σταθμὸς εἶναι ὁ συνδετικὸς κρίκος ἀνάμεσα στὸν πρῶτο καὶ στὸν τρίτο, ὁ κρίκος ἀνάμεσα στα **1821** καὶ στα **1912-1913**. Ἐκφράζει τοὺς πόθους τῆς ἐλευθερίας ἑνὸς ἀδικημένου, μετὰ τὴν **Ἐπανάσταση τοῦ 1821**, λαοῦ ἀπὸ τὴ χάραξη τῶν συνόρων. Εὐστοχος ἑρμηνευτὴς τῶν παραπόνων καὶ τῶν πικριῶν αὐτῶν ὁ γενικὸς **Πρόξενος** στὴ **Θεσσαλονίκη**, **Λάμπρος Κορομηλᾶς** λέγει στὸν **Raillarès**: «**Δημιούργησαν μιὰν Ἑλλάδα μικροσκοπικὴ, ἓνα εἶδος μικρογραφίας, ἓνα bibelot γιὰ προθῆκες**».

Ἄς ἀκουσθοῦν τὰ ὀνόματα μερικῶν ἡρώων **Μακεδονομάχων**, διότι εἶναι πλῆθος αὐτοὶ πού ἔχασαν τὴ ζωὴ τους γιὰ τὴν **Μακεδονία**. **Καπετὰν Κώτας, Νταλίπης, Στέφος, Λούκας, Ντόγριας, Περδίκας, Παπασχάλης, Ῥάμπασλης, Γιαγκλῆς, Μητρούσης, Δούκας, Βλάχμπης, Ματαπᾶς, Νικηφόρος, Μίγκας, Γκόνος, Ἀδελφοὶ Δουγιάμα, Ζιάκας, Παῦλος Κύρου, Νικολούδης, Σκαλίδης, Λάκης Πύρζας, ἀδελφοὶ Τσάμη, Ναοῦμ Σπανὸς καὶ πολλοὶ ἄλλοι, νεκροὶ καὶ ἐπιζήσαντες**.

Χάρη στο **Μακεδονικό Αγώνα**, ὅπως πολὺ ὀρθὰ παρατηρεῖ καὶ ἡ στρατιωτικὴ ἔκθεση τῶν πολέμων **1912-1913**, διασώθηκε ἡ ἑλληνικὴ συνείδηση τῆς **Μακεδονίας**. Οἱ **Μακεδονομάχοι** μὲ τὴν εἰλικρινῆ τους πίστη στὰ μεγάλα ἰδανικὰ ἀξιώθηκαν νὰ ὑψωθοῦν ἕως τὴν σφαῖρα τοῦ μύθου, καὶ τὴν πίστη τους αὐτὴ, τὴν ἐσφράγισαν μὲ τὸν θάνατό τους. Λίγοι, ἀλλὰ ἀποφασιστικοὶ προσέφεραν στὸ **Ἕθνος** πολλὰ καὶ μεγάλα. Μὲ τὴν πνοὴ καὶ τὸν ἐνθουσιασμό τους συνεπῆραν ὅλους τοὺς **Ἕλληνες**, καὶ ἐδημιούργησαν τὴν ἀναγκαία ὁμοθυμία καὶ ὁμοψυχία, ἡ ὁποία ἐκδηλώθηκε λαμπρὰ κατὰ τοὺς **Βαλκανικοὺς Πολέμους 1912-1913**, ποὺ ἐξασφάλισαν τὴν ἐπιβίωση τοῦ **Ἕθνους**.

Ἡ τελευταία μάχη ἦταν τὴν **9^η Ἰουλίου 1908** κοντὰ στο **Γκορνίτσοβο**, ὅταν οἱ **Μακεδονομάχοι** ἐνίκησαν καὶ διέλυσαν τοὺς **Βουλγάρους Κομητατζῆδες**. Στὶς **11 Ἰουλίου 1908** ἔγινε ἡ ἐπανάσταση τῶν **Νεοτούρκων** καὶ ἔθεσε τέρμα στὴν ἐνοπλη φάση τοῦ **Μακεδονικοῦ Αγώνα**, ἀλλὰ καὶ ἄνοιξε τὸν δρόμο γιὰ τὸν νικηφόρο πόλεμο **1912-1913**.

Σκληροὶ οἱ πόλεμοι. Ἀλλὰ τί νὰ κάνουμε; Ἔχομε καὶ οἱ **Ἕλληνες** δικαίωμα νὰ ζήσωμε ἐλεύθεροι στὴν πατρίδα μας, τὴν **Ἑλλάδα**.

Νέοι τῆς Ἑλλάδος μελετήστε τὴν ἱστορία τῆς Μακεδονίας μας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα.

ΖΗΤΩ Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ!

ΖΗΤΩ Η ΕΛΛΑΔΑ!

ΤΟ ΕΠΑΙΣΧΥΝΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΣΚΟΠΙΑΝΩΝ
ENANTION ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἐἴ Ἕλληνες δολοφόνοι,
ἀρκετὰ μὲ τὰ ψέμματά σας στὸν κόσμον.
Δὲν σᾶς πειράζει τὸ ὄνομα, ἀλλὰ σᾶς πειράζει τὸ Αἰγαῖο.
Ὁ χρόνος ἔχει περάσει, ἡ συμμαχία σας ἔχει καταρρεύσει,
ὅλος ὁ κόσμος ξέρει τί κάνατε.

Ἔχετε ἀποσπάσει τὴν ἀρχαία Μακεδονία.
Ἡ συμφωνία τοῦ Βουκουρεστίου θὰ ἀνοίξη σύντομα,
Τὸ Μακεδονικὸ ζήτημα θὰ κλείσῃ.
Τὸ Αἰγαῖο μας, αὐτὸ τῆς Μακεδονίας, πρέπει νὰ τὸ
ἐπιστρέψετε.

Γιὰ ὅ,τι κακὸ ἔχετε κάνει θὰ μᾶς τὸ πληρώσετε.

Ἐἴ Ἕλληνες δολοφόνοι,
πῶς δὲ ντρεπόσαστε νὰ ἀλλάξετε τὸ ὄνομα Μακεδονία;
Ὅλος ὁ κόσμος ξέρει τί κάνατε.
Ἔχετε ἀποσπάσει τὴν ἀρχαία Μακεδονία...
(καὶ συνέχεια... τραγουδιέται σὲ ὅλη τὴ χώρα τῶν Σκοπίων).

Καὶ ἐγὼ δὲν θὰ παύσω ποτὲ νὰ φωνάζω :

«ΕΥΠΙΝΗΣΤΕ ΕΛΛΗΝΕΣ».

Μὲ Ὁρθόδοξη Πίστη καὶ
μὲ Ἑλληνικὴ Φιλοπατρία,

f Θεσσαλονίκη 21/10/2001